Vesna Stanković-Pejnović
Zagreb (Hrvatska)

UDK: 342.1/.2
Оригиналан научни рад
Примљен:
28. 04. 2010.

POSTAJE LI MAKEDONIJA BINACIONALNA DRŽAVA

Članak polazi od temeljne Milove postavke da pojam nacije obuhvata osećaj zajedničkog interesa, a što u makedonskom društvu ne postoji, jer ne postoji identifikacija svih građana s nacijom koja ima osećaj temeljnog zajedništva interesa i političke sudbine zajednice. Nepostojanje zajedničkog političkog „puta“ očigledno je i u implementaciji Ohridskog sporazuma, kao i deobe vlasti koja je proizašla iz njege implementacije, približavajući Makedoniju ka stvaranju de facto makedonsko-albanske bi-nacionalne države umesto promovisanja građanske, multietničke države. Paradoksalno, Sporazumom se želeo promovirati razvoj civilnog društva kroz etnički definirane mere. Sporazum nije uspeo napraviti nacrta pluralnog društva, jer niti Albanci ni Makedonci nisu obraćali pažnju na interese drugih etničkih zajednica. Sporazum je postao okvir za stvaranje de facto bi-nacionalnog političkog sistema. Usprkos poziva za što otvoreniji interetnički dijalog, manje nacionalne manjine su široko zapostavljene u procesu deobe vlasti. Rasprava je koncentrisana oko pitanja da li je, ili bi Makedonija trebala postati mono nacionalna ili bi-nacionalna država. Danas, Albanci u Makedoniji imaju de facto kulturnu, obrazovnu i teritorijalnu autonomiju i zbog te se činjenice može reći da Makedonija postaje bi-nacionalna država.

Ključne reči: Makedonija, multikulturalizam, nacionalizam, bi-nacionalna država

Narod koji nije naviknut na spontano djelovanje radi kolektivnog interesa - koji po navici upravlja pogled na vladu da nešto naredi ili ga podstakne u svim stvarima od zajedničkog interesa - koji očekuje da će za njega biti urađeno sve osim onog što je stvar puke navike i rutine, samo je napola razvio svoje sposobnosti.

John Stuart Mill

Uvod

Isticanjem potrebe decentralizacije vlasti i povjeravanjem većih ovlasti lokalnim vlastima, Mill je decentralizaciju vidio kao sredstvo efikasnije vladavine, ali i kao uvjet slobode pojedinca i demokratske participacije građana. (Mill, 1989) Lokalnu samoupravu Mill promatra kao sredstvo obrazovanja slobodnih građana i zaštite individualne slobode, ali i sredstvo protiv prevelikog upliva države. Zbog toga su decentralizacija i lokalna samouprava neodvojivi uvjeti svake stvarne

demokracije. Koliko se Millova promišljanja mogu danas primjeniti na stvarno stanje makedonske države? Je li decentralizacija države stvarno sredstvo efikasnije vladavine ili postaje put ka razdiobi društva?

Povijest makedonske nacije dokazuje teorije modernih teoretičara nacije da nacije nisu uzroci, već posljedice stvaranja modernih nacionalnih država i njihovih specifičnih političkih težnji prema nacionalnoj integraciji i kulturnoj homogenizaciji (Hobsbawm, 1990). Kakvo je Makedonsko društvo danas? U političkoj se teoriji, za društva podjeljena po etničkoj liniji, govori da su podjeljena ili pluralana (etničke grupe se razlikuju po jeziku, porijeklu, religiji, običajima, kulturi). Makedonsko društvo je multikulturalno ili multietničko društvo. Sam taj pojam sadrži podjelu, ali i asocira na mogućnost suradnje. Koji model će vlast odabrati ovisi o predstavnicima etničkih zajednica i/ili političkim elitama.

Rukovodstvo Republike Makedonije unutar SFRJ teži razvijanju svih nacionalnih osobina (jezik, povijest, religija, povijest), skoro potpuno identifikirajući makedonsku naciju s državom. (Palmer, King, 1971) Ideja jugoslavenstva nije kod Albanaca naišla na prihvatanje (po popisu stanovništva 1981. godine 0.2% Albanaca se izjašnjava Jugoslavenima) jer su oni sami imali svoje nacionalne ciljeve koji nisu korespondirali s tom idejom te je ujedinjenje južnih Slavena za njih predstavljalo prijetnju Slavena na albansku zemlju. (Vickers, 1998: 195)

Ustav Republike Makedonije, prije i poslije 1991. godine, ocrtavali su multikulturalnu osobenost zemlje, ali je državna politika bila usmjerena ka razvoju makedonskog nacionalnog identiteta. (Troebst, 1992; Willemsen, Troebst, 2001) Snažno poistovjećivanje makedonske države i identiteta artikulirano je i u Ustavu iz 1991. Dok veliki dio Ustava slijedi civilni model, u Preambuli se ističe da su Makedonci konstitutivna nacija nove države, ali se u isto vrijeme garantira jednak tretman nacionalnostima. Prava „nacionalnih manjina“ i „nacionalnosti“ (termini koji se koriste u ranijim makedonskim zakonima) bila su garantirana u svim Ustavima Republike Makedonije.

Stvari se radikalno mijenjaju kad Makedonija dobiva nezavisnost 1991. i kada Kosovo gubi samostalnost 1989./1990. godine. Albanci dobivaju mnogo višu razinu predstavljanja u Makedoniji te počinju osporavati ekskluzivno pravo Makedonaca na državu. Predstavnici albanske manjine ne prihvataju položaj manjine, smatrajući da sačinjavaju 30-40% populacije, iako ih prema popisu iz 1994. godine ima 22, 9%.¹ Potpuno je jasno da tako velika manjina ne može prihvatiti status kakav ima bilo koja druga manjina jer su u odnosu na njih sve ostale manjine malobrojne.² Albanska manjina prema popisu iz 2004. obuhvaća 25,17% ukupnog stanovništva u Makedoniji, što je povećanje od nekoliko postotaka u odnosu na

¹ Popis o sadašnjosti i budućnosti: Prvi rezultati (Skopje, Republički statistički zavod, 1994)

² Turaka ima 4 %, Roma 2,3%, Srba 2%, Muslimana 0,8 % Vlaha 0,4%, prema popisu iz 1994.

popis iz 1994.³ Neki makedonski znanstvenici su smatrali da je Ustav iz 1991. davao određena grupna prava manjinama (Frčkoski, 1998; Caca, 2001) iako su ona u bila reducirana na individualna prava.

Primarni cilj političkih programa albanskih stranaka dobivanje je i proširenje grupnih prava. Neki od lidera albanskih stranaka u Makedoniji definiraju svoje zahtjeve kao ostvarenje nasljednog prava na državljanstvo, na službenu upotrebu albanskog jezika i nacionalnih simbola. (Xhaferi, 2005)

Njihove političke djelatnosti usmjerene su dobivanju drugačijeg ustavnog statusa za njihovu manjinu (redefiniranje Makedonije kao binacionalne države), proširenje lingvističkih prava (priznanje albanskog jezika kao drugog službenog jezika), obrazovanje na materinjem jeziku na svim razinama, proporcionalna zastupljenost Albanaca u svim političkim i javnim područjima (posebno u policiji i vojsci) te na razvoj veće autonomije lokalne uprave. Stranke su, kao što navodi jedan od izvještaja Međunarodne krizne grupe, podijeljene u pogledu načina na koji treba podići status Albanaca u Makedoniji. (ICG, 1998)

Ohridski sporazum

Završetkom sukoba 2001. potpisan je Sporazum kao kompromis: Makedonija će ostati unitarna država, ali će utjecaj etničkih Albanaca biti povećan, posebno na lokalnoj razini, uz veće pravo upotrebe veta u Parlamentu. Usvojena je nova teritorijalna podjela koja albanskoj manjini daje veću autonomiju, posebno u općinama. Ohridski sporazum⁴ sadrži tri dijela: dalekosežne amandmane na makedonski ustav, promjene postojećeg zakonodavstva i plan završetka neprijateljstva. Glavne promjene kroz implementaciju Sporazuma usmjerene su na promjenu ustava po kojem Makedonija postaje država svih svojih građana. Princip “dvostruke većine”⁵ zahtijevao je promjenu zakonodavstva, pretvarajući Makedoniju u građansko društvo koje se ne bazira na etnicitetu. Pojedini makedonski znanstvenici vide taj proces kao transformaciju Makedonije iz nacionalne u multietničku državu (Škarić, 2003).

U isto vrijeme ne mijenja se postojeća asimetrija distribucije vlasti između svih etničkih zajednica. Zakonodavnim rješenjima Ohridski sporazum je težio stvaranju građanske države, ali je istovremeno jačao etnizaciju političkog života

³ Prema popisu iz 2004, Albanaca ima 509.082 ili 25,17 % od ukupnog broja stanovnika (2.040.929), a popis iz 1994 od ukupnog broja stanovnika 1.288.330, Albanaca je 442.914 ili 22,7 %, iz Book I – Total population, households and dwellings, Statistic Office, Republic of Macedonia, Skopje, February, 2004, 137

⁴ Englesku verziju teksta Okvirnog sporazuma vidi na

< http://faq.macedonia.org/politics/framework_agreement.pdf > 26.06.2010.

⁵ Dvostruka većina se temelji na modelu tkz. Badinterove većine koji predviđa donošenje zakona koji su od ključne važnosti za etničke zajednice (jezik, obrazovanje) u Parlamentu principom dvostruke većine ili većine svih zastupnika i većine manjinskih zastupnika

(Balkan Report, 2001). Kako bi postigla što ravnopravnije relacije Albanaca i Makedonaca, međunarodna zajednica se usmjerila promoviranju političke decentralizacije. Promjenama u Ustavu više se ne upotrebljavaju termini Makedonci, nacionalnosti, manjine, već se govori o većinskoj populaciji i manjinskim zajednicama. Sporazum zahtjeva brojniju participaciju manjina u javnim institucijama, kao „pravičnu zastupljenost“ koja postaje ustavni princip te decentralizaciju države. Cijeli proces implementacije Ohridskog sporazuma je pod monitoringom međunarodne zajednice, podrškom i povremenom intervencijom što je od ključne važnosti za provedbu reformi jer, bez međunarodnog posredništva, političke stranke teško mogu pronaći kompromis o tim važnim pitanjima. (Brunnbauer, 2002)

Ciljevi Ohridskog sporazuma usmjereni su promoviranju i razvoju građanskog društva, demokratizaciji Makedonije, razvoju lokalne samouprave i decentralizacije državne vlasti, uz nepovredivost suvereniteta i teritorijalnog integriteta i unitarnog karaktera Makedonije, (unitarni karakter podrazumijeva viši stupanj decentralizacije vlasti i širu lokalnu samoupravu u odnosu na Ustav iz 1991.godine) zaštita i daljnji razvitak multikulturalnog društva te integracija Makedonije u euroatlanske strukture (EU i NATO).

Usprkos značajnog napretka, Ohridski sporazum nije potpuno implementiran, a međuetničke tenzije i rizik od nestabilnosti su ostali. Ohridski sporazum nije uspio unaprijediti multikulturalni demokratski sistem, jer je bio usmjeren promociji samo jedne nacionalne manjine. Paradoksalno, ali Sporazum je težio razvoju građanske države kroz etnički definirane mjere. Iako je turska nacionalna manjina, kao i druge manje brojne manjine, tražila participaciju u interetničkom dijalogu, debata je bila fokusirana oko pitanja je li, ili bi li trebala Makedonija biti mononacionalna ili binacionalna zemlja, a ne oko pitanja o multinacionalnoj ili multietničkoj državi. Demokratsko društvo tvore tri glavna, međusobno nezavisna faktora: civilno društvo, država i etnicitet. (Schopflin, 2000: 35) Kada su civilno društvo i država slabi, etnicitet dominira, potrebno je pronaći načina za jačanje države i civilnog društva. Ohridski sporazum nije u tome uspio jer je uzimao u obzir samo nezadovoljstvo albanske zajednice, a ne poduzimajući mjere koje bi razuvjerile većinu etničkih Makedonaca o nepostojanju opasnosti njihovog krhkog identiteta. (ICG, 2001) Ohridski ugovor je popravio dugotrajno nezadovoljstvo albanske manjine na način koji je makedonska većina smatrala štetnim za Makedoniju. Pretvarajući Makedoniju u „građansku državu“, oslabila je njena bit kao domovine makedonskog naroda. Kod etničkih Makedonaca Ohridski sporazum je izazvao nezadovoljstvo smatrajući ga nepravednim činom, proizvodom nasilja albanske strane te rezultatom terorističkih aktivnosti, poduprtim od strane međunarodne zajednice, a usmjerene protiv makedonske države i interesa makedonske nacije.

Etnički odnosi u makedoniji

Tokom 1993. godine, međunarodna je zajednica pošla od pretpostavke da je međuetnički sukob prvenstveno izvor nestabilnosti koja može eskalirati u oružano neprijateljstvo i rat, pa je u središtu svojih aktivnosti imala ljudska prava albanske manjine. U to vrijeme albanski političari već zahtijevaju status državotvorne nacije i sva prava koja iz takvog statusa proistječu, uključujući garanciju da će se ljudska prava zasnivati na ustavnim, pravnim i političkim odredbama koja podjednako važe za sve pojedince i manjinske grupe. Izdvajanje jedne, najveće manjine suprotno je ovom principu. Početkom 1994. godine međunarodna zajednica je odlučila da Albanci trebaju imati pravo na teritorijalnu autonomiju u zapadnim područjima, a nepriznavanje ovog prava moglo bi značiti povredu njihovih ljudskih prava. Kako bi spriječila rat, međunarodna zajednica je odlučila spriječiti povezivanje Albanaca na Kosovu i Albanaca u Makedoniji, vršeći pritisak na makedonsku vladu oko garancije manjinskih prava Albanaca u Makedoniji te spriječiti unutarnju destabilizaciju međuetničkih sukoba unutar Makedonije. Međutim, izazvan je suprotan efekt jer su radikalni predstavnici albanske zajednice počeli isticati zahtjeve za nacionalnim pravima na teritorijalnoj osnovi. Poticanje izdvojenih etničkih grupa u prvi plan, a ne razdvajanje stabilnih demokratskih političkih institucija ili pomoći ekonomskim reformama i razvoju, bilo je kontraproduktivno. (Woodward, 1995: 393-394)

Makedonskoj je strani bilo frustrirajuće odreći se monopola nad nacionalnom kulturalnom matricom ili političkom moći, kao i resursa, kako bi udovoljili albanskim zahtjevima za jednakim javnim položajem njihovog jezika te jednakim i pravičnim predstavljanjem u državnim institucijama. Svako društvo, smatra Parekh, ima povijesno naslijeđenu kulturalnu strukturu koja određuje javni život suprotstavljajući se preinakama i izazivajući dezorijentaciju, zabrinutost i otpor. (Parekh, 2000: 263). Makedonci smatraju Makedoniju svojom „prirodnom“ zemljom, nevoljko dajući „prostora“ Albancima. Na taj način multikulturalni prostor u kojem su naglašene kulturne razlike izaziva nacionalizme koji nastoje homogenizirati politički i javni život. Nacionalizmi obje strane usmjereni su na vrstu države koju se Ohridskim sporazumom želi stvoriti. Obje strane teže stvaranju asimetrične državne vlasti između Makedonaca i Albanaca, zanemarujući ostale nacionalne manjine koje žive u Makedoniji. Implementacija sporazuma postavila je temelje za *de facto* binacionalne države u kojoj Makedonci i Albanci tvore dvije etno-političke elite, dok druge manjine jedva da sudjeluju u političkom životu. (Engström, 2002) Iako Makedonci smatraju Makedoniju svojom nacionalnom državom u kojoj drugim etničkim zajednicama osiguravaju jednaka građanska prava, albanska elita teži stvaranju bi-nacionalne države u kojoj bi albanska zajednica bila priznata kao konstitutivna nacija smatrajući da imaju nasljedno pravo na državotvornost, službenu upotrebu albanskog jezika i nacionalnih simbola. (Xheferi, 2005) Albanski jezik, kultura i osjećaj zajedničkog porijekla imaju najvažniju ulogu u albanskom nacio-

nalizmu. Albanski jezik posebno daje osjećaj pripadnosti istoj naciji. (Horvat, 1998: 121)

Temeljna traženja albanskog nacionalizma zasnovana su na stvaranju autonomije, „Iliridije“, u zapadnoj Makedoniji koja je pretežito naseljena Albancima, kao i etabliranje kulturnog centra u Tetovu. Glavni cilj svih političkih stranaka usmjeren je davanje albanskoj zajednici status partnerske nacije. (Babuna, 2000) Status partnerske nacije za Albance znači zajedničko donošenje odluka s Makedoncima na državnoj i lokalnom razini. Prema Albancima takav status također zahtjeva proporcionalno predstavljanje Albanaca u svim važnim državnim institucijama, pravo upotrebe albanskog jezika kao službenog, javna upotreba albanske zastave i poboljšana edukacija na albanskom jeziku. Temelj svojih traženja zasnivaju na demografskoj nadmoći nad svim ostalim manjinama, ali doprinosu mirnom suživotu sa ostalim etničkim zajednicama u Makedoniji. (Mickey, 1996)

Od Ohridskog sporazuma, makedonske i albanske političke elite usmjerene su definiranju zakonodavnog i političkog statusa albanske zajednice i političkog i kulturalnog modela Makedonije. Razlike makedonskog i albanskog pristupa nisu usmjerene samo ka pravima albanske zajednice, već je problem političkih elita usmjeren na pitanje kontrole države i kakva bi država Makedonija treba biti, ili ukratko, tko ima vlast.

Tradicionalno, ne formalno, Makedonija ima vladu oformljenu kao etničku koaliciju. Stranački sistem je multi-stranački i multi-dimenzionalan zbog nacionalnih manjina; Albanaca, Turaka, Roma, Srba, Vlaha i Bošnjaka koji imaju svoje predstavnike u Parlamentu. Izborni sistem je od većinskog i mješanog (proporcionalno-većinskog) promjenjen u čisto proporcionalni izborni sistem, a sve u svrhu spriječavanja nepredstavljanja manjih manjinskih stranaka. Zbog disperzije vlasti, Albanska manjinska zajednica je dobila veći utjecaj na lokalnoj razini. Ipak, Ohridski sporazum nije u potpunosti implementiran i integracija Albanaca u politički život Makedonije ostala je nepotpuna.

Ako multikulturalna društva, moraju pronaći načina održanja dovoljno dugo, kako bi se različite zajednice navikle na različitosti i izgradnju zajedničkih interesa i međusobnog povjerenja, (Parekh, 2000: 207). Glavni nacionalni cilj ujedinjenja Makedonaca i Albanaca postali su ulazak u NATO i EU integracije. Za potpredsjednicu DUI-a Teutu Arifi NATO i EU integracije ujedinjuju zemlju te su svjetlo na kraju tunela bez koga Makedonija ne bi lako napredovala ka demokraciji. Ako će NATO i EU integracije biti beskonačno odgađane zbog razloga koji se ne tiču etničkih Albanaca, upitno je koliko će trajati njihovo strpljenje. (ICG, 2008) Danas se postupno mijenja osjećaj uvrede, poniženja i izgubljenog digniteta. Sada Makedonci govore da je “konsocijacijska demokracija naša budućnost.” (Maleska, 2005) Ako političke elite žele razvoj takvog demokratskog modela države njihov će napor biti nagrađen ali uz posvećenost svih strana. Komparativna istraživanja sličnih sukoba pokazuju da glavna prepreka primjene mirovnog sporazuma nakon unutrašnjeg sukoba leži najviše u odbijanju vlasti da primjeni dogovoreni sporazum, ali i često u nesposobnosti državnih institucija da to napravi na prikladan

način. (Trifunovska, Varaness, 2001) Nekoliko je razloga za to: međusobno nepovjerenje, pritisak radikalnog dijela javnog mnijenja o izdaji nacionalnih interesa i strah od gubitka izbora zbog prihvaćenih kompromisa. Prevazilaženje ovih prepreka može dovesti do slabljenja manjinskog nacionalizma i jačanje osjećaja identiteta kod Makedonaca te uspostavi multi-etničke ravnoteže. (Atanasov, 2003)

Etnicitet kao temelj diobe vlasti

Sudjelovanje u vlasti daje temelj za pravila po kojima sve zajednice artikuliraju svoje interese, formuliraju svoje političke ciljeve i traženja i odluka. (Lijphard, 1992). Nova pravila diobe vlasti dao je Ohridski sporazum koji je u mnogome promijenio ustavni okvir prethodnog političkog sistema. Takozvani, Westminsteri demokratski politički okvir, uspostavljen 1991. godine, napušten je i zamjenjen novim modelom, u političkoj teoriji poznat kao dioba vlasti (*power-sharing*). Dioba vlasti garantira svim etničkim zajednicama u Makedoniji sudjelovanje u političkom, društvenom i kulturnom životu zemlje, kao i očuvanje identiteta etničkih zajednica.

Glavni aspekt Ohridskog sporazuma bio je usmjeren osiguravanju pravične zastupljenosti etničkih zajednica, ali cilj nije bio pravična zastupljenost na razini cijele zemlje, već na općinskim razinama, kako bi bilo omogućeno da pripadnici manjinske zajednice imaju svoje sunarodnjake u jedinicama lokalne uprave. Ipak, prema samom Ohridskom sporazumu mehanizmi diobe vlasti usmjeren su prvenstveno na albansku zajednicu s ciljem ublažavanja asimetrije diobe vlasti prema Makedoncima.

Od osamostaljenja Makedonije do danas albanske političke stranke redovno sudjeluju u vlasti, nezavisno o stranačkim rezultatima izbora. To je znak da se u Makedoniji već duže vrijeme prakticira neka vrsta konsocijacijske demokracije tj. suradnja političkih elita makedonskog i albanskog političkog bloka. Ali za razliku od uspjeha koncocijacijskog modela u Europi, kao što je i Lijphard sam naglašavao, gdje je federalni model praćen razvojem gospodarstva te dugogodišnjim razvojem demokratskih institucija, u Makedoniji je blasfemija prvog reda čak i zagovaranje integrativnog modela diobe vlasti. Takav model se promatra kao prijetnja partokraciji kojom bi se moglo otkriti i eventualno lišiti moći dobro etablirane etnoelite. (Vankovska, 2007)

U sistemu političke diobe vlasti idealno se odluke donose konsenzusom svih etničkih grupa. (Harris, Reilly, 1998: 139). Donošenje odluka konsenzusom nikad nije prakticirano u političkom životu Makedonije, jer je svaka vlada od nezavisnosti Makedonije sastavljena od koalicije albanskih i makedonskih stranaka. Iako Harris and Reilly naglašavaju da uspješnost diobe vlasti zahtjeva dovoljno jaku jezgru „umjerenosti“, kako u društvu, tako i krugovima političkih elita (Harris, Reilly 1998:143), upitno je mogu li se etničke elite, pa i samo etnički podjeljeno društvo u današnjoj Makedoniji tako opisati. Političke elite oba etniciteta diobu vlasti doživljavaju kao način stjecanja kapitala putem privatizacije te dobivanje

političkih pozicija koje bi im još više učvrstile pozicije u redistribuciji proračunskih sredstava.

Usprkos svih kontroverzi, decentralizacija koja se primjenjuje u Makedoniji ne može se opisati kao oblik autonomije koju proklamiraju znanstvenici zagovornici diobe vlasti. Dok u drugim aspektima diobe vlasti Makedonija odgovara određenom tipu demokratske vlasti, nivo decentralizacije upućuje da zaključak da Makedonija ima slabi konsocijacijski sistem. (Beiber, 2008:36) Naravno, neformalna autonomija postoji zbog geografski koncentrirane albanske zajednice.

Bipolarnost je rezultanta konflikta, koji je izmješten na pitanje zakonodavnog i političkog položaja albanske zajednice te političkog i kulturalnog karaktera Makedonije, ali ne samo pitanja prava Albanaca, nego temeljno tko upravlja državom i kakva bi Makedonija država trebala biti. Shodno tome, dioba vlasti između Albanaca i Makedonaca uvijek je determinirana aktualnim odnosom političke moći. To najizravnije znači da su sudionici u bipolarnoj razdiobi moći uvijek, aktualno najsnažnije političke elite makedonske i albanske zajednice, neovisno o političkom habitusu tih stranaka.

Nekonvencionalni sistem diobe vlasti koji je stvoren implementacijom Ohridskog sporazuma temeljio se na postojećim mehanizmima i tradiciji etničke politizacije koja je bila prisutna u makedonskom društvu i prije donošenja Sporazuma. Segregacija albanske manjine nije posljedica Sporazuma, već je rezultanta povećane političke moći albanske zajednice i polariziranog društvenog okruženja kao rezultanta nasilja. Nejednakost između prava datih albanskoj zajednici i ostalim zajednicama nisu proistekla samo iz Sporazuma, već su proistekla iz političke organiziranosti i brojčane nadmoći nad svim ostalim etničkim zajednicama. Ako se razmišlja o propustu Ohridskog sporazuma, on ne leži u segregaciji koju navodno zagovara, već u nemoći poboljšanja komunikacije između albanske i makedonske zajednice. U Makedoniji ne postoje neki institucionalni aspekti diobe vlasti kao što su čvrsto etabrirani zahtjev za velikom koalicijom i precizno određena samouprava na teritorijalnoj ili personalnoj osnovi. Takva fleksibilnost daje veću mogućnost smanjivanju značenja etničke pripadnosti u političkom sistemu i prevenciji dominacije značaja grupnog nad individualnim identitetom. S druge strane, nedostatak institucionalnih aspekata diobe vlasti ima brojne negativne efekte; ne uspjevanje osiguranja nekog nivoa sigurnosti nedominantnog stanovništva, npr. albanskog na državnom nivou ili osiguravanje zaštite manjim etničkim zajednicama. Takav aspekt diobe vlasti je povezan s vladinim reformama, kao što su decentralizacija i etničko predstavljanje, ali kao što primjer decentralizacije pokazuje, vladine reforme su postale obojene, a nisu postale depolitizirane. I na kraju, važno je napomenuti, neinstucionalni aspekti diobe vlasti lako mogu biti srušeni dogovorima političkih elita.

Prihvatanjem Demokratske unije za integraciju (DUI, 19 zastupnika) vladajuća stranka je, na najnovijim izborima izabrala je "snažnoga" sugovornika koji, u perspektivi, brojkama biračke matematike, odlučuje i o glasovima predsjednika, odnosno, predstavnicima lokalne uprave i samouprave. Vladajuća stranka se dodat-

no osigurala "akcijom razbijanja" oporbene stranke albanske nacionalne zajednice (Demokratska partija Albanaca, DPA, na izborima osvojila 11 zastupničkih mjesta, izgubila 3 zastupnika nakon što je utemeljena stranka Nova demokracija, bivšega ministra Imera Selmanija). S druge strane DUI, smatra da kao najjača stranka ima pravo pristupiti vladajućoj stranci. (Gaber-Damjanovska, Jovevska, 2007) DUI, temeljem sporazuma s VMRO-DPMNE ne aktualizira "goruća" pitanja albanske zajednice. Razlog je trivijalan – najprije se ostvaruje podjela političkih (i svih drugih) pozicija, a nakon toga se aktualiziraju druga pitanja. Stoga, DUI, ima dovoljno vremena pokušati mijenjati programske ciljeve i strategiju nastupa u političkoj javnosti. Itekako značajni čimbenik političkoga djelovanja albanske nacionalne zajednice na ovogodišnjim je parlamentarnim izborima, po svojim kapacitetima, ne i političkom jedinstvu, potvrdio pripravnost "osvajanja" gotovo 1/3 ukupne distribucije vlasti. Pored ovoga, stranke albanske nacionalne zajednice obvezatni su sudionik distribucije upravljanja (vladanja) svim realnostima, pa tako i najnovijim sudjelovanje u zakonodavnoj i izvršnoj vlasti Republike Makedonije.

Značajno odstupajući od ostalih sistema diobe vlasti, Makedonija nije zakonom uredila teritorijalnu i kulturnu autonomiju manjinskih zajednica. Ali, kao što je prethodno pokazano, Albanska zajednica ima *de facto* teritorijalnu autonomiju, kao što ima i *de facto* kulturnu i obrazovnu autonomiju, kao posljedicu sudjelovanja u vlasti od 2001. godine te priznavanjem Univerziteta u Tetovu na albanskom jeziku kao državnog.

Teritorijalna autonomija

Ohridski sporazum promovira decentralizaciju Makedonije pod pretpostavkom da će to podići nivo efikasnosti uprave i jedinstvo državnih struktura vlasti. Decentralizacija je održiva u područjima gdje niti jedna grupa nije dovoljno jaka postići dominaciju. (Lake, Rothchild, 2005: 32) Ali u već postojećoj nestabilnoj državi, decentralizacija može voditi njenom daljnjem slabljenju. Kako je izrazito naglašeno da Ohridski sporazum ne rješava etnička pitanja na teritorijalnoj osnovi i ne dopušta formiranje teritorijalne autonomije te da se suverenitet i teritorijalni integritet Makedonije, i unitarni karakter države nepovredivi i da se mora sačuvati, međunarodna zajednica je odabrala model decentralizacije općina koji bi dao dominantno albanskim zajednicama u njihovim općinama veću autonomiju i osigurao učinkovitiju uključenost ne-dominantnih zajednica na lokalnom nivou. Ta reforma se nije temeljila na etnicitetu, ne podupirući samoupravu albanske zajednice, već je težila usuglašavanju sa europskim standardima utemeljenim na načelima supsidijarnosti kojemu je namjera osigurati efikasnije donošenje odluka na razini što bližoj građanima. Takvi aspekti reforme dopuštali su općinama sa albanskom većinom stvaranje samouprave unutar općine koja ranije nije postojala.

Albanske stranke su zagovarale mogućnost spajanja općina s ciljem stvaranja većih albanskih općina na zapadnom dijelu Makedonije. Takav prijedlog su narav-

no Makedonske stranke odbile, vidjeći reformu samouprave kao oblik stvaranja albanske teritorijalne autonomije.

Kao nadomjestak stvarnoj teritorijalnoj autonomiji, reforma jedinica lokalne samouprave otvara put slabom obliku teritorijalne samouprave za albansku zajednicu. Taj oblik Albanci prihvataju kao najvažnije sredstvo (način) osiguranja svoje samouprave.

Usprkos snažnim zaštitnim mehanizmima za ne-dominantne zajednice, Makedonci, ali drugi pripadnici manjih manjinskih zajednica koji žive u općinama sa albanskom dominacijom teško prihvataju „podređeni“ ili marginalizirani položaj koji je pojačan činjenicom da praktično svaka općina prakticira simbolično građenje nacije dominantne zajednice, npr. dajući imena školama po pripadnicima svoje etničke zajednice ili podižući spomenike. (Joseph, 2004: 695-721)

Vlada je u 2004. godini predložila reorganizaciju države kroz reformu broja općina smanjujući ih sa 123 na 84, od kojih 27 općina imaju jednu ili dvije manjine više od 20 %. U 10 općina od grada Skopja, Albanci također imaju relativu većinu u dvije.⁶ Kontroverze oko novih općina su se pojavile zbog kriterija koji je primjenjivan u njihovom kreiranju, kao i općinama koje su zbog demografske i političke dominacije prešle iz makedonske dominacije u albansku.

Predloženi zakon o prijenosu vlasti na lokalnu samoupravu daju općinama velik dio privilegija i odgovornosti prema javnoj službi, gradskog i prigradskog planiranja, zaštita okoliša, lokalni gospodarki razvoj, kultura, lokalne financije, obrazovanje i socijalna i zdravstvene briga. Prema vladajućoj koaliciji predložen prijedlog bi stvarno odgovarao multikulturalnoj paradigmi o prijenosu vlasti sa državnog na lokalni nivo i bio bi temelj multikulturalne demokracije da lokalna vlast ne služi samo za samopromicanje stranačkih dužnosnika.

Zakon iz 2004. o jedinicama lokalne uprave i samouprave omogućio je albanskoj zajednici u Makedoniji apsolutnu i/ili relativnu većinu. Naime, navedni zakon je omogućio albanskoj zajednici „konzumiranje“ navedenih prava u velik dio općina, posebice u sjeverozapadnom djelu Makedonije. Imamo li u vidu činjenicu da teritorijalno ustrojstvo lokalne uprave i samouprave izravno utiče na izborno zakonodavstvo i definiranje izbornih jedinica, nedvojbeno, ovime je omogućeno značajnije sudjelovanje albanskoj zajednici u predstavničkom, političkom, sudjelovanju u svim razinama. Ova se činjenica potvrđuje na svim slijedećim izborima svih nivoa (lokalni, parlamentarni, predsjednički). Decentralizacija je omogućila redistribuciju izvornih prihoda (proračunskih) u korist albanske zajednice. Politička sučeljavanja su se iz sfere političkog konflikta izmjestila u sferu zakonodavstva o gospodarskim i manjinskim pitanjima. Konačno, albanska je zajednica na tragu redefiniranog „konflikta“ sastavila agendu novih otvorenih pitanja svim vladajućim strankama u Makedoniji: amnestija svih bivših boraca ONA-e (tumači se kao socijalizacija bivših sudionika konflikta iz 2001); službena upotreba albanskog

⁶ Albanci imaju apsolutnu većinu u Tetovu, 74, 4 % i Gostivaru, 63,7%, te relativnu u Kičevu, 49, 5%, Strugi, 45, 2% i Debru, 44,4%.

jezika na državnoj razini; pitanja nacionalnih simbola i državna suverenost kao distribucija kao većinske i manjinske zajednice s ciljem ostvarenja konsenzusa u pritiscima iz okruženja (Grčka, Bugarska, Albanija, Srbija).

Kulturna i obrazovna autonomija

U cilju promoviranja diobe vlasti, Ohridski sporazum je nalagao promjenu ustavnih amandmana kako u području lokalne samouprave tako i području kulture, jezika i obrazovanja zahtjevajući većinu glasova manjinskih predstavnika u Parlamentu. Uvodeći sistem dvostruke većine, poznatu kao Badinterovu većinu (prijedlog mora biti prihvaćen pored većine zastupnika u Parlamentu i od zastupnika manjinskih zajednica koji ne predstavljaju većinu u Makedoniji) set zakona koji se odnose na kulturu, upotrebu jezika, obrazovanje, upotrebu simbola, lokalnu samoupravu. Ustavom je određeno da je službeni jezik makedonski, Ohridskim sporazumom je uvedena odredba o upotrebi službenog jezika, zajednice koja čini najmanje 20 % stanovništva. Na taj način pod određenim uvjetima, albanski jezik postaje drugi službeni jezik, zajednicama koje ne čine većinu stanovništva Makedonije. Nužna posljedica takve odredbe je proporcionalna zastupljenost Albanaca u državnim institucijama, pravo službene upotrebe albanskog jezika, javno isticanje albanske zastave te obrazovanje na albanskom jeziku.

Albanski jezik, osjećaj zajedničkog srodstva i naročito albanski jezik postaju temeljni elementi albanskog nacionalizma. (Skendi, 1969: 469)

Koliko je obrazovanje Albancima bitno u vlastitiom građenju nacije vidljivo je na primjeru Kosova, gdje su Albanci posebno nakon 1992. godine, uspjeli izgraditi paralelnu državu sa vlastitim Parlamentom, Vladom i predsjednikom te paralelnim obrazovnim sistemom, tkz. *arsimi*, koji je počeo svoje djelovanje po privatnim kućama te postao simbolom albanske nacionalnosti. Kada je zajednički nastavni program za osnovno i srednjoškolsko obrazovanje sa dominiranjem nacionalnih ciljeva i svjetovne vizija državotvornosti, predstavljen 1994. godine, otpočela je kulturna integracija Kosova i Albanije. (Schwandner-Sievens, Fischer, 2002: 166-171)

U području obrazovanja, u Makedoniji postoji predškolsko i osnovno obrazovanje, obrazovanje se izvodi na albanskom, turskom i srpskom jeziku. Posebno je zapažen rast broja albanske djece.⁷ Nastava u srednjem obrazovanju se odvija na albanskom i turskom jeziku. I ovdje je primijećeno povećanje broja učenika albanske nacionalnosti. Pedagoški fakultet ima odsjeke za predškolsko obrazovanje kadrova na makedonskom, albanskom i turskom te na albanskom i turskom za niže obrazovanje. Pripadnici nacionalnih manjina također mogu studirati na materinjem jeziku na Filološkom fakultetu u Skopju, na Odsjeku za albanski jezik i književnost i na Odsjeku za turski jezik i književnost. Na Fakultetu dramskih umjetnosti postoji

⁷ Godine 1993. godine je 2592 djece pohađalo preškolske ustanove, a 1994. godine 4042, prema Ortakovski, 2002: 214)

posebna grupa studenata koji imaju glavne predmete na albanskom i turskom. U području visokog obrazovanja, pripadnici nacionalnih manjina se prijavljuju s podjednakim uvjetima za studij na jednom od 29 fakulteta na dva Sveučilišta u Skopju i Bitoli. Štoviše, od 1992. godine postoji posebna kvota za pripadnike nacionalnih manjina, tj. pored redovnog broja upisanih, broj studenata se može povećati za 10% zbog pripadnika nacionalnih manjina. I u području visokog obrazovanja je primjetan značajan porast pripadnika nacionalnih manjina.⁸

Povećan interes albanskih studenata za studij na Sveučilištima u Makedoniji vezan je uz prekid nastave na albanskom jeziku na Sveučilištu u Prištini 1991. godine. Krajem 1994. godine albanska manjina je utemeljila privatno Sveučilište u Tetovu.⁹ To Sveučilište je legalizirano 2004. godine posebnim zakonom *Sobranja* (Parlamenta) Republike Makedonije i financira se iz državnog budžeta.

Za Albance, sveučilišno obrazovanje na materinskom jeziku predstavlja ključni način za ostvarenje socijalnog i ekonomskog pariteta s makedonskom većinom. Albanci imaju veliku kulturnu prednost u odnosu na Makedonce jer oni imaju samo jedan kulturni centar – Skopje, a Albanci imaju četiri – Tetovo, Prištinu, Tiranu i Skopje. (Sarkanjac, 2004)

Kako su predstavnici albanske manjine forsirali osnivanje Sveučilišta, a Vlada ga je proglasila neustavnim, pitanje Sveučilišta se pojavilo kao političko, a ne obrazovno. Visoki komesar za nacionalne manjine, Maks van der Stoel (Stoel, 1999) 1999. godine predlaže povećanje zastupljenosti albanske manjine u javnoj upravi, a preko Sporazuma o suradnji, osnivanje posebnog državnog fakulteta na albanskom jeziku za obuku nastavnika za Sveučilište u Skopju kojim bi se dopunio rad Pedagoškog fakulteta. On je također preporučio uspostavu trojezičnog (englesko-makedonsko-albanskog) obrazovnog centra za visoko obrazovanje, za poslove javnog i poslovnog upravljanja, kao privatne ustanove, a njegovo financiranje bi se odvijalo preko međunarodne financijske pomoći, Štulovo sveučilište, Sveučilište za jugoistočnu Europu u Tetovu. Za lakši pristup pripadnika manjina fakultetima na makedonskom jeziku, povećan je broj upisnih kvota.

Zakonom o teritorijalnoj organizaciji lokalne samouprave iz 2004. godine, albanski jezik je postao službeni u svim općinama u kojima je Albanaca više od 20% ukupnog stanovništva općine. Albanski jezik je službeni jezik u 30% općina od ukupno 84.

Zaključak

Polazeći od Millovog poimanja da centralizirana uprava sprječava intelektualni i moralni napredak nametanjem pasivnosti i zavisnosti, dok se decentraliza-

⁸ 1992. godine je bilo 3,4 % studenata albanske nacionalnosti, a 1997, 7,7%. Turskih studenata bilo je 0,8 % 1992., a 1997., 1,2 %, Ibid, 218.

⁹ Financiranje sveučilišta uglavnom je dolazilo iz doprinosa velikih albanskih iseljeničkih zajednica u Njemačkoj, Švicarskoj, SAD-u.

cijom omogućava stvarno sudjelovanje pripadnika zajednice u raspravljanju o zajedničkim interesima i upravljanju zajedničkim poslovima, (Mill, 1989) makedonski slučaj decentralizacije samo je put ka stvaranju binacionalne države. Iako su decentralizacija i lokalna samouprava neodvojivi preduvjet svake stvarne demokracije, Millovo promišljanje ne podržava stvarno stanje stvari u današnjoj Makedoniji jer je to put do razaranja funkcionalnosti države. U Makedoniji i ne postoji važnost načela nacije u Millovom poimanju jer ne postoji temeljni konsenzus unutar kojeg se konflikti interesa mogu odvijati (ako izuzmemo praktične dogovore etničkih elita radi održanja vlasti), bez razaranja zajednice i učinkovitog djelovanje političkih institucija. Demokratska vladavina može funkcionirati ako postoji „osjećanje zajedničkog interesa“, a u makedonskom društvu svakako nema pojma nacije kako ga Mill shvaća, jer ne postoji nacija koja ima osjećaj temeljnog zajedništva interesa i političke sudbine zajednice.

Pozitivna diskriminacija, u Makedoniji dugo prakticiran model, nije prevladao borbu simbolima za „prevlast“ u društvu. Makedonska politika je „simbolički konflikt“ u kojoj simbolizam dozvoljava namjernu konfuziju značenja kako bi politici dao dovoljno prostora za njihovu različitu interpretaciju. U javnoj sferi makedonski simboli nemaju više isključivo dominantni položaj jer Albanska zajednica želi što više, putem simbola, oslikati novoistaknuti položaj svoje zajednice te istaknuti traženja za većom važnošću i vrijednošću u društvu. Borba u području simbola ne obećava da će Makednci i Albanci moći lako prevladati svoje nacionalne (etničke) vidove politike jer takva vrsta borbe još više pojačava privrženost svojim nacionalnim identitetima. Mit o utemeljenju države i zajednice izuzetno je značajan na jugoistoku Europe, jer nema stabilne države bez osnivačkog mita. Isto tako, „traženje“ ovoga mita u većinskoj zajednici, izravno onemogućava pronalaženje „zajedničkog“ mita. Sagledavajući Makedoniju sa takvog aspekta znači da će buduće jačanje etnički obojene politike permanentno voditi ravnovanju društva te natjecanju između dva nacionalizma. Ipak, bar teoretski, argumenti o prosperitetu multikulturalne demokracije se mogu primjeniti na Makedoniju. Veoma je teško u krhkom demokratskom društvu, s „manjkom kapaciteta“ razvijati strategiju usmjerenu ka denacionalizaciji države, priznati multikulturalnu sferu, a u isto vrijeme ne doprinositi još većem razdvajanju društva i etničkih zajednica prihvatanjem multikulturalizma na političkoj razini, kao i implementirajući multikulturalnu demokraciju na sve razine vlasti, ali bez pozitivne diskriminacije jer se onda svi smatraju jednakima i imaju iste mogućnosti u društvu. Promjene u društvu su doprinijele grupnoj identifikaciji na etničkom temelju, ali je makedonsko društvo iz faze integracije prešlo u fazu dezintegracije. Naime, nacionalni pokreti 19. i 20. stoljeća su imali moć integracija na temelju kojih je i građen makedonski nacionalni projekat. Ipak, on je bio uspješan u odnosu na druge manjine, ali ne i na albansku zbog njezine brojnosti i političke organiziranosti. Etničke i kulturne različitosti su postale izvor konfrontacija, politika priznanja različitosti nije doprinijela razvoju integrativnog multikulturalnog društva, a politika različitosti je dobila oblik politike nejednakosti. Makedonsko društvo je umjesto multikulturalizma kao politike integra-

cije ušlo u proces etnopolitičke mobilizacije koja vodi separaciji. Ohridski sporazum se može sagledavati kao polazišna točka, sa svojim socio-kulturnim varijantama multikulturalizma, transformacije društva preko uravnoteženja individualnih i grupnih prava kao posljedica etnizacije svih sfera društva te shodno tome i podjele vlasti između različitih etničkih grupa. Nametnuta Ohridskim sporazumom Badinteova dvostruka većina iz godine u godinu sve više državu vodi u binacionalnu državu, a odgovornost je makedonske elite što nije našla načina za prevladavanje nametnutog rješenje kako bi sačuvala integritet države. Propisani način distribucije prihoda budžetskih sredstava, od lokalnih do središnjih vlasti, omogućio je albanskoj zajednici značajni upliv u jedinicama lokalne samouprave u kojima imaju prevlast, a samim tim i svojevrsnu autonomiju od središnje vlasti. Donošenjem zakona o lokalnoj samoupravi, omogućeno je povećanje broja sudionika albanske zajednice u političkom životu zemlje na svim razinama vlasti, a izbornim zakonom omogućen veći broj pripadnika albanske zajednice u predstavničkim organima vlasti nego što ih je po popisu (po popisu Albanaca je 25%, a zastupnika albanske nacionalnosti u Sobranju je 31%).

Neodrživost multikulturalne Makedonije očituje se i otvorenim ili prikrivenim zahtjevima albanskih stranaka za ostvarenjem državnosti, odnosno na stvaranju autonomije, „Iliridije“ u sjeverno-zapadnoj Makedoniji, ali i činjenici da albanskim stankama nedostaje osjećaj pripadnosti Makedoniji te razlog svog „ostanka“ vide u EU i NATO integracijama. Sve su to razlozi koji potvrđuju tezu da je Makedonija danas *de facto* binacionalna država, a hoće li ona to stvarno i postati ovisi o međunarodnoj zajednici i političkim elitama makedonske i albanske zajednice.

LITERATURA:

- Atanasov, P. (2003). *Multiculturalism as a theory, policy and practice*. Skopje: Evro Balkan Press.
- Babuna, A. (2000). The Albanians of Kosovo and Macedonia: Ethnic Identity superseding Religion. *Nationalities Papers*, 28 (1):67-92.
- Bieber, F. (2008). *Power-sharing and the Implementation of the Ohrid Framework Agreement*. Skopje: Promo DSGN.
- Brunnbauer, U. (2002). The Implementation of Ohrid Agreement: Ethnic Macedonian Resentments. *Journal of Ethnopolitics and Minority Issues in Europe*, 1(7) < <http://www.ecmi.de> > 23.4.2010.
- Caca, Gj. (2001). Status and Rights of Nationalities in the Republic of Macedonia. *Balkan Forum* 2: 131-153.
- Engström, J. (2002). The power of Perception: The impact of the Macedonian Question on Inter-ethnic Relations in the Republic of Macedonia. *The Global Review of Ethnopolitics* 1 (3): 3-17.
- Framework Agreement. (2001) engleska verzija Ohridskog sporazuma < http://faq.macedonia.org/politics/framework_agreement.pdf > 26.06.2001.
- Frčkoski, Lj. (1998). *Model of the Interethnic Relations in Macedonia*. Skopje: Kryg.
- Gaber-Damjanovska, N, and Jovevska, A. (2007). *Current Events and Political Parties, Development in the Republic of Macedonia*. Skopje: Institute for Sociological, Political and Juridical Research.

- Harris, P. and Reilly, B. (eds.) (1998). *Democracy and Deep-Rooted Conflict: Options for Negotiators*. Stockholm: Assistance.
- Hobsbawm E. (1990). *Nations and Nationalism since 1780, programme, myth and reality*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Horvat, B. (1988). *Kosovsko pitanje*. Zagreb: Globus.
- International Crisis Group Report, (1998). *The Albanian Question in Macedonia: Implications of the Kosovo Conflict for Inter-Ethnic Relations in Macedonia*. <<http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?l=1&id=1699>> 12.3.2010.
- International Crisis Group Report, (2001). *Macedonia's Name: Why the dispute matters and how to resolve it*. 122, 10 December 2001. < <http://www.crisisgroup.org/en/regions/europe/balkans/macedonia.aspx> 24.6. > 12.4.2010.
- International Crisis Group Report, (2008). *Macedonia's Name: Breaking the Deadlock*, Interview, Teuta Arifi, October 2008. <www.crisisgroup.org/.../b52_macedonias_name_breaking_the_deadlock.ashx> 25.3.2010.
- Lake, D. A. and Rothchild, D. (2005). Territorial Decentralization and Civil War Settlements. In: P. G. Roeder and D. Rothchild (eds.), *Sustainable Peace: Power and Democracy after Civil Wars*, New York: Ithaca, Cornell University Press.
- Lijphart, A. (1992). *Demokracija u pluralnim društvima*. Zagreb: Globus, Školska knjiga.
- Joseph M. (2004). The Referendum on Decentralization in Macedonia in 2004: A Litmus Test for Macedonia's Interethnic Relations. *European Yearbook on Minority Issues* 4: 695-721.
- Maleska, M. (2005) What kind of a political system did Macedonia get after the Ohrid Peace Agreement? *New Balkan Politics* 9, < <http://newbalkanpolitics.org.mk> > 23.4.2010.
- Mickey, R. W. (1996). Citizenship, Status, and Minority Political Participation: The Evidence from the Republic of Macedonia. In: G. Nonneman, T. Niblock and B. Szajkowski, (eds.) *Muslim Communities in the New Europe*. Lebanon: Ithaca Press, pp.124-151.
- Mill, J. S. (1989). Razmatranja o predstavničkoj vladavini. U: John Stuart Mill, *Izabrani politički spisi*, sv. II, Zagreb: Informator.
- Ortakovski, V. (2002). Nacionalne manjine u Republici Makedoniji. U: G. Bašić, (ur), *Demokratija i nacionalne manjine*, Beograd: Centar za istraživanje etniciteta, str. 185-230.
- Parekh, B. (2000). *Rethinking Multiculturalism: Cultural Diversity and Political Theory*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Palmer, S. and R. King (1971). *Yugoslav Communism and Macedonian Question*. Hamden, Conn: Archon Books.
- RFE/RL Balkan Report 2001. 5(58) < http://www.hri.org/news/balkans/rferl/2001/01-10-24_rferl.html#22 > 24.4. 2010.
- Schöpfli, G. (2000). *Nations, Identity, Power: The New Politics of Europe*. London; Hurst & Co.
- Schwandner-Sievens, S, and Fischer, B, J. (2002.) *Albanian Identities. Myth and History*. London: Hurst & Company.
- Саркаџац, Б. (2004). Мокното „котле,, за Македонија, интервју из „Македонско сонце“ 27.2.2004.: Клиначарова, С., *Двадесет и еден грам*. Куманово: Македонска ризница, стр. 180-195.
- Skendi, S. (1969). *The Albanian National Awakening 1878-1912*. Princeton: Princeton University Press.
- Statistic Office (2004). Republic of Macedonia, Skopje.

- Stoel, M. (1999). *Peace and Stability through Human and Minority Rights: Speeches by the OSCE High Commissioner on National Minorities*. W. Zellner and F. Lange (ed.), Baden-Baden: Nomos.
- Škarić, S. (2003). *Macedonia – a Multiethnic and Corporative State (The Ohrid Framework Agreement of 13th August 2001)*. Bruxelles: Brylant.
- Trifunovska, S, and de Varaness, F. (2001). (eds) *Minority right in Europe. Minorities and Languages*. The Hague: T.M.C. Asser Press.
- Troebst, S. (1992). Makedonische Antworten auf die 'Makedonische Frage' 1944-1992: Nationalismus, Republikgründung, Nation-building. *Südosteuropa* 41 (7-8): 423-442.
- Vankovska, B. (2007). *The Framework Ohrid Agreement as a cradle of federalization*, <
http://www.transnational.org/Area_YU/2007/Vankovska_Maced_structure.html>
23.4.2010.
- Vickers, M. (1998). *Between Serb and Albanian. A History of Kosovo*. London: Hurst.
- Willemssen, H. and Troebst, S. (2001). Transformationskurs gehalten. Zehn Jahre Republik Makedonien. *Östeuropa* 51 (3): 299-315.
- Woodward, S. L. (1995). *Balkan Tragedy*. Washington: Brookinig Institutions.
- Xhaferi, A. (2005). *Faktori koji ubrzavaju raspad multietničkih država*. Ljubljana: Međunarodni institut za bliskoistočne i balkanske studije (IFIMES).

Vesna Stanković-Pejnović
Zagreb (Croatia)

S u m m a r y

DOES MACEDONIA BECOMES BI-NATIONAL STATE

Two main ethnic communities do not have feeling of common identity and certainly do not share common idea of nation, according to Mill, because Macedonian and Albanians do not have feeling of common interest and common political „road. This article also relate to problems of implementation of the Ohrid Agreement, as well as it is argued that the power-sharing provisions laid out in the Agreement pushes Macedonia closer to the creation of a *de facto* Macedonian-Albanian bi-national state, rather than promoting a civic oriented, multiethnic state. Paradoxically, the Agreement seeks to promote the development of a civic state through ethnically defined measures. Neither Macedonians nor Albanians, pay much attention to the interests of other ethnic groups in the country. These have largely been left out of the political equation, and thus the Agreement disqualifies as a blueprint for the development of ethnically inclusive, plural democracy. Agreement has become a framework for the creation of a *de facto* bi-national political system. Despite calls for a more inclusive interethnic dialogue, the smaller minorities in Macedonia have also largely been neglected in power sharing process. Instead, the debate has centered on the question whether Macedonia is or should be a mono-national or bi-national state, not a multi-national/ethnic state. Today Albanians in Macedonia have *de facto* cultural, educational and territorial autonomy, and because of this situation Macedonia is becoming bi-national state.

Key words: Macedonia, multiculturalism, nationalism, bi-national state